

הקדמה

רגילים אנו להסתכל על סיבה ותוצאתה באופן חיצוני. על השאלה מדוע חרב בית המקדש היינו עונים: 'כי נבוכדנצר החריב אותו'. אולם, חז"ל מלמדים אותנו להסתכל אל הסיבה הפנימית מכיוון שהיא המניע המרכזי לכל הפעולות והתוצאות החיצוניות: "מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים" (יומא ט:). אם נחפוץ להבין את סיבת הגלות, עלינו להסתכל במבט פנימי על הגורמים המצויים בתוכנו, בנפש שלנו.

המהר"ל מציב סתירה בין מעלת ישראל, לבין החטאים שלהם. אנו מתקשים להבין כיצד עם ישראל חרף גודל מעלתו, טבעו הרוחני ושייכותו לקב"ה, חטאו שוב ושוב כלפי ה', ובפרט מפליא שלעומת עם ישראל כל עולם הטבע ושאר האנושות נשארים נאמנים לטבעם ולאווהיהם. המהר"ל דוחה את הניסיון להסביר שהחטאים היו מעידה שהיא בגדר היוצא מן הכלל - שהרי דבר מקרי לא יתמיד, ואילו חטאי ישראל חזרו ונשנו. אם-כן מוכרחים אנו לומר שיש סיבה עצמית מעבר למה שנראה לעין שגרמה לחטאים האלה.

המהר"ל מבאר שחטאי ישראל נבעו מסיבה פנימית, על דרך הכלל הקובע שככל שאדם גדול יותר, כך יש לו ניסיון גדול יותר לא ליפול מגדולתו וזו הסיבה שחטאיו מצויים יותר. כמו כן, ככל שאדם מתעסק עם דברים גדולים ומורכבים יותר, כמו עולם הרוח, כך גם הכישלון מצוי יותר.

ביאורים

התורה מגלה לנו שהסיבה לגלות היא החטא. זהו דבר פשוט, מבאר המהר"ל, השאלה הגדולה היא כיצד ייתכן שעם ישראל חטא?

שאלתו של המהר"ל טומנת בחובה הנחת יסוד חשובה. אנו רגילים לחשוב שישנה בחירה חופשית ואם-כן מובן שעם ישראל יכול לעבור עבירות. אבל אם נתבונן, נבין שזהו מצב אבסורדי, וזאת משום שהתולדה היא המשך והעתק של האב. אבות האומה הישראלית הם אברהם יצחק ויעקב. האבות חשפו בפנינו מי הוא עם ישראל באמת. לא בכדי האבות מלמדים זכות על בניהם, זאת משום שהאבות הופיעו את האופי הנעלה של עם ישראל, וכשמסתכלים על האבות רואים בעצם את התכונות, הרצונות והמידות שנמצאים אצל כל אחד מעם ישראל, וכמו שאמר דוד המלך: "שלושה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים" (יבמות עט.).

הדבר היותר מפליא הוא ש'סדר' זה, שהדומה מוליד את הדומה, נמצא באופן בולט עד שהוא נמצא אפילו בעולם הצומח. בכל המציאות אין שינוי בין האב לתולדה. מעץ תפוז לא יגדלו גרעיני תפוחים. כוונת המהר"ל לחשוף סדר זה גם בעולמנו הפנימי. גם בעולם הנפשי נמצא סדר זה, כמו שלמשל אדם שנולד מאדם, לא יכול לשנות מהתכונות האנושיות המולדות בתוכו ולהתנהג כמו בעל חי. התנהגותו של האדם נגזרת על פי השכל והחברתיות וכדומה, כמו כן בעולם הרוחני, תכונות הנפש הישראליות שקבלנו מאבותינו הן מולדות בנו, והצדקות הישרות והרוחניות שהיו באבותינו טבעיות לנו. אם-כן מתעצמת השאלה: כיצד ייתכן שהיו כל כך הרבה עבירות בעם ישראל ששורשם ומהותם טובים כל כך?

פרק ב

נושא הפרק: חטאי ישראל מפני היצר הדבק בהם

איך מאבות האומה יצאו בני חוטאים?

סבת הגלות הוא קבאָר געצמו בפתוב, שהווא החטא שגָרם פֿל זָה, אָך' סבת הסָבה נעָלם מִמֶּנּוּ. כִּי יֵשׁ לְשָׂאל שְׂאֵלָה גְדוּלָה מְאֹד, שְׁכַשְׂאָנוּ חוֹקְרֵי וּמַעֲיָנִים בְּחִפּוּשׁ הַנְּבִרָאִים כָּלָם, תִּמְצֵא ²סָדֵר אֶחָד, לֹא יֵצֵאוּ מִסְדֵּרָם, וְלֹא יֵשְׁנוּ אֶת חֻקָּם, ³שֶׁהַדּוּמָה מוֹלִיד אֶת הַדּוּמָה. כִּי לֹא יֵצֵא חֲמוֹר מִסּוֹס, וְסוֹס מִחֲמוֹר, וְאֵדָם מִבְּהֵמָה, וּבְהֵמָה מֵאֵדָם. וְכָל הַצְּמַחִים כָּלָם, מִזְרַע חֲטִים לֹא יֵצֵא שְׁעוּרָה. מִשְׁרָשׁ צִפֵּעַ יֵצֵא נְחֹשׁ. וְאִם כֵּן, לִפִּי זֶה הָיָה רְאוּי גַם כֵּן, ⁴מִשְׁרָשׁ צִדְקָה וְנֹטֵעַ נְאֻמָּן יֵהִי ⁵תּוֹלְדוֹתֵיהֶן, בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, כִּיֹּצֵא בָהֶם, וּמִדְּבַר טוֹב לֹא יֵצֵא רָע. וְלִכְל הפחות אין ראוי שיהיה בהם נמצא ההפך, כי ישאל מסגלים היו לחטא מה שלא תמצא בכל האמות, ולא היה אצל אברהם יצחק ויעקב כמו שהוא אצל שאר בני אדם, שפעמים יוליד צדיק, ופעמים יוליד רשע, אבל בני אברהם יצחק ויעקב היו תולדות הרעים שבהם יותר מן הטובים ⁶בהרבה זמנים. ומאחר שאברהם יצחק ויעקב היו יסודי האמה הזאת, איך נמצא דבר זה להם, מה שאינו נמצא אל הפעלי חיים הבלתי מדברים?

בכמה מקומות בתורה מבואר שהחטאים הם סיבת הגלות. אבל ¹סיבת החטא, כלומר מהו הגורם לחטא, שזוהי סיבת הסיבה לגלות, דבר זה נסתר מעינינו. ביסוד הדבר עומדת שאלה חשובה ויסודית, כאשר אנו בודקים וחוקרים בנבראים כולם, נמצא ²שקיימת בהם חוקיות, שאינה משתנה. חוק הנבראים הוא, ³שכל מין מוציא את מינו. אנו רואים שלא יצא חמור מסוס, וסוס לא יצא מחמור. לא יצא אדם מבהמה, ובהמה לא תצא מאדם. כלל זה נכון גם ביחס לצומח, מזרע חיטים לא יצאו שעורים, אלא כל מין יוליד מינו, כמו שמשורש צפע יצא נחש. לפי זה היה ראוי ⁴שמשורש צדיקים ונטע נאמן יצאו ⁵צאצאיהן כמותם, אם כן היו צריכים להיות בני אברהם יצחק ויעקב כאבותיהם, שהרי מדבר טוב לא יצא רע, ולכל הפחות ראוי שלא יהיו ההפך מאבותיהם, אולם אנו מוצאים, כי ישראל מסוגלים לחטאים באופן שלא נמצא כמותם באומות העולם. אצל שאר בני אדם אנו מוצאים, שצאצאיהם לעיתים צדיקים ולעיתים רשעים, ואילו אצל צאצאי אברהם יצחק ויעקב אנו מוצאים ⁶במרבית הדורות, שהיו רשעים יותר מאשר צדיקים. מאחר שאברהם יצחק ויעקב הם יסודות האומה, והם היו צדיקים, כיצד אנו מוצאים אצל צאצאיהם תופעה זו, שאינה נמצאת אפילו בקרב בעלי החיים?